

Sygn. akt I UK 388/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 maja 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania M. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.

z udziałem zainteresowanej A. H.

o zapłatę składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 maja 2011 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 16 lutego 2010 r.,

**oddala skargę kasacyjną bez obciążenia skarżącej kosztami
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 16 lutego 2010 r. Sąd Apelacyjny, Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację wnioskodawczynie M. S. od wyroku Sądu Okręgowego Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 29 maja 2008 r. oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. z dnia 17 stycznia 2007 r. stwierdzającej, że wnioskodawczynie M.S. jako wspólnik spółki cywilnej E. wraz ze współnikiem A. H. są zobowiązane solidarnie do zapłaty należnych składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okresy podane w decyzji w łącznej kwocie 62.941 zł, a wraz z odsetkami 82.589,81 zł. Sąd zasądził od wnioskodawczynie na rzecz organu rentowego 2.700 100 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Wnioskodawczynie M. S. wraz z A. H. prowadziła działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej E. od 1 stycznia 1999 r. do 1 listopada 2004 r. W dniu 29 listopada 2004 r. organ rentowy wydał dwie odrębne decyzje dotyczące każdej ze wspólniczek. W decyzji odnoszącej się do wnioskodawczynie organ rentowy stwierdził, że jako wspólnik spółki cywilnej E. jest ona zobowiązana do zapłaty należnych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w łącznej kwocie wraz z odsetkami wynoszącej 82.589,81 zł. Druga decyzja miała identyczną treść i zobowiązywała A. H. do odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu należnych składek. Na skutek odwołania A. H. od tej decyzji zostało wszczęte postępowanie sądowe o sygn. akt ...1723/05 zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego. Natomiast w toku postępowania sądowego o sygn. akt ...3669/06, wszczętego na skutek odwołania wnioskodawczynie od dotyczącej jej decyzji z dnia 29 listopada 2004 r., organ rentowy wydał decyzję z dnia 17 stycznia 2007 r., którą uchylił zaskarżoną decyzję z 29 listopada 2004 r. Nowa decyzja powieliła treść uchylonej decyzji z dnia 29 listopada 2004 r. co do objętych nią okresów, jak i wysokości należności z tytułu zaległych składek, z tą różnicą, że dodatkowo określiła charakter odpowiedzialności wnioskodawczynie jako solidarną z drugim współnikiem – A. H. Postanowieniem z dnia 21 czerwca 2007 r. organ rentowy na podstawie art. 123 i 124 w związku z art. 113 k.p.a. dokonał sprostowania

oczywistej omyłki w decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r. przez zastąpienie wyrazu „uchyla” wyrazem „zmienia”.

W odwołaniu od decyzji z dnia 29 listopada 2004 r. wnioskodawczynie zarzucała m. inn. bezpodstawne przyjęcie, że zobowiązanie do zapłaty obciąża odwołującą, podczas gdy ewentualne obciążenia dotyczą obojga współników solidarnie. Wobec wydania nowej decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r. wnioskodawczynie domagała się umorzenia postępowania w sprawie z odwołania od decyzji z 29 listopada 2004 r. wskazując na m. inn. nieważność decyzji, błędne ustalenie kwoty odsetek, uniemożliwienie stronie uczestnictwa w administracyjnym postępowaniu i przedawnienie zobowiązania.

W wyroku z dnia 29 maja 2008 r. (sygn. akt ...3669/06) Sąd Okręgowy podzielił stanowisko organu rentowego i „oddalił odwołanie z dnia 17 stycznia 2007 r.” Sąd nie uwzględnił wniosku o umorzenie postępowania w sprawie z odwołania od decyzji z dnia 29 listopada 2004 r. W ocenie tego Sądu organ rentowy nie stwierdził wygaśnięcia tej decyzji, natomiast na podstawie art. 477¹³ k.p.c. jedynie zmiana przez organ rentowy wydanej decyzji przed rozstrzygnięciem sprawy - przez wydanie decyzji uwzględniającej w całości lub w części żądania powoduje umorzenie postępowania w całości lub części. W decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r. kwota należności pozostała niezmieniona. Sąd Okręgowy podkreślił, że tocząca się odrębnie sprawa z odwołania A. H. przy udziale wnioskodawczynie jako zainteresowanej została zakończona prawomocnym wyrokiem sygn. akt ...1723/05.

W apelacji od tego wyroku wnioskodawczynie wniosła o umorzenie postępowania zarzucając Sądowi Okręgowemu m. inn.: 1/ nierozpoznanie istoty sprawy polegające na zmianie przez Sąd przedmiotu postępowania w toku procesu, które zostało wszczęte odwołaniem od decyzji z dnia 29 listopada 2004 r., a zakończyło się wydaniem wyroku dotyczącego odwołania od decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r. mimo, że decyzja z dnia 29 listopada 2004 r. pozostaje zdaniem Sądu w obrocie prawnym oraz uchylenie się przez Sąd od oceny prawnej postanowienia organu rentowego z dnia 1 czerwca 2007 r. mimo, że jest ono istotne dla przebiegu dalszego postępowania, 2/ wydanie wyroku w sytuacji gdy na skutek decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r., która uchyliła w całości decyzję z dnia 29

listopada 2004 r., stanowiącą przedmiot postępowania w sprawie, postępowanie stało się niedopuszczalne i winno być umorzone, a merytorycznie winno być rozpoznane odwołanie od decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r. oraz 3/ naruszenie zasady ne bis in idem.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację, choć przyznał wnioskodawczyni, że sprostowanie decyzji w trybie art. 113 § 1 k.p.a. może dotyczyć tylko nieistotnych wadliwości decyzji np. błędów pisarskich i rachunkowych oraz innych oczywistych omyłek zatem sprostowanie dokonane postanowieniem organu rentowego z dnia 1 czerwca 2007 r. było niedopuszczalne. Konsekwencją niedopuszczalności sprostowania oczywistej omyłki jest pozostanie w obrocie prawnym decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r. w jej ówczesnej treści, czyli łącznie z uchyleniem decyzji z dnia 29 listopada 2004 r. tj. wyeliminowaniem jej z obrotu prawnego. Sąd Apelacyjny wskazał, że po wydaniu i doręczeniu decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r., wnioskodawczyni podtrzymała swoje odwołanie nadal domagając się zwolnienia od odpowiedzialności z tytułu składek. Sąd pierwszej instancji nie zareagował na tę zmianę w tym sensie, że nie odniósł się procesowo czy merytorycznie do pierwotnej decyzji z dnia 29 listopada 2004 r., rozpoznając ostatecznie odwołanie od decyzji z 17 stycznia 2007 r. Mimo to, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nie doszło do naruszenia wskazywanych w apelacji przepisów ani praw skarżącej. „Skoro w toku postępowania sądowego doszło do uchylenia pierwotnej decyzji organu rentowego, a w jej miejsce wydano nową, dotyczącą tego samego zobowiązania, jednocześnie zaś skarżąca zakwestionowała także drugą z tych decyzji (opierając się w istocie na tych samych zarzutach), to sąd słusznie winien był rozpoznać odwołanie od drugiej z tych decyzji, ponieważ pierwsza z nich została, jak to już wyżej wywiedziono, wyeliminowana z obrotu prawnego, uchylona”.

Sąd Apelacyjny wskazał przy tym, że nawet w przypadku podzielenia uwag apelacji o konieczności umorzenia postępowania sądowego wywołanego odwołaniem od pierwszej decyzji z dnia 29 listopada 2004 r., wobec jej uchylenia przez organ rentowy, brak takiego postanowienia i rozstrzygnięcie wyrokiem Sądu pierwszej instancji tylko o drugiej decyzji - z dnia 17 stycznia 2007 r. powoduje, że Sąd Apelacyjny nie może rozważać apelacji czy zarzutów dotyczących nie istniejącego orzeczenia. Tym bardziej, że wnioskodawczyni złożyła osobne

odwołanie od decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r. (co zostało potwierdzone pismem przygotowawczym jej pełnomocnika z dnia 16 lipca 2007 r.), które Sąd Okręgowy rozpoznał wydając zaskarżony wyrok. Ponieważ zaskarżona decyzja z dnia 17 stycznia 2007 r. wiązała się z uchyleniem poprzedniej, zatem rozstrzygnąć należało stan sprawy z daty tejże decyzji. W tym zakresie Sąd Apelacyjny uznał, że mimo nowej daty decyzji nie doszło do przedawnienia należności składkowych, których decyzja ta dotyczy z uwagi na 10-letni termin przedawnienia określony w odrębnych przepisach.

Odnosnie apelacyjnego zarzutu naruszenia zasady *ne bis in idem* (powagi rzeczy osądzonej) Sąd Apelacyjny wskazał, że rozstrzygnięte już postępowanie sądowe w sprawie ...1723/05 dotyczyło odwołania A.H. od decyzji z dnia 29 listopada 2004 r. odnoszącej się do odpowiedzialności tylko tej osoby, gdyż tylko jej dotyczyła ta decyzja. Organ rentowy wydał bowiem wówczas dwie odrębne decyzje dotyczące każdej ze współniczek, bez odwołania się do solidarnego charakteru tej odpowiedzialności. Zatem przedmiotowe postępowanie sądowe nie odnosiło się do odpowiedzialności wnioskodawczyni, której dotyczyła inna decyzja. Obecne postępowanie toczyło się tylko na skutek odwołania M. S., w stosunku do której nie ulega wątpliwości, że odpowiedzialność składkowa opiera się już na decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r. Nie ma zatem tożsamości między decyzją stanowiącą przedmiot niniejszego rozstrzygnięcia, a decyzją stanowiącą przedmiot rozstrzygnięcia w sprawie ...1723/05. Sąd Apelacyjny zauważył przy tym, że prawomocne oddalenie odwołania A. H. w poprzedniej sprawie, nie stanowi przeszkody, by organ rentowy także w stosunku do tej osoby uchylił taką decyzję i wydał nową, określając solidarny charakter tej odpowiedzialności.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, w szczególności: 1/ art. 355 § 1. k.p.c. przez wydanie zaskarżonego orzeczenia podczas, gdy w związku z wydaniem decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r., uchylającej w całości decyzję z dnia 29 listopada 2004 r., która stanowiła przedmiot postępowania w sprawie, postępowanie to winno być umorzone, a dalsze procedowanie jest niedopuszczalne, 2/ art. 477¹³ k.p.c. przez jego zastosowanie i niezastosowania przepisów części ogólnej k.p.c. dotyczącej umorzenia postępowania, w tym art. 355 k.p.c., gdy art. 477¹³ k.p.c. stanowi dodatkową

podstawę umorzenia postępowania a relacja pomiędzy art. 355 k.p.c. a art. 477¹³ k.p.c. nie może zostać opisana jako „przepis szczególny uchyla przepis ogólny”, gdyż przepisy te nie pozostają w związku zależnym, ale stanowią odrębne przesłanki określające podstawy umorzenia, 3/ art. 379 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. wobec dwukrotnego orzekania o zobowiązaniu podatkowym A. H. i kreowania jej podwójnej odpowiedzialności na podstawie zaskarżonego apelacją skarżącej wyroku Sądu Okręgowego sygn. akt. ...3669/06 (solidarnie ze skarżącą) oraz wyroku tego Sądu, sygn. akt. ...1723/05.

Okolicznością uzasadniająca przyjęcie skargi do rozpoznania jest jej oczywiste uzasadnienie z uwagi na: 1/ „sprzeczność wyroku z przepisami prawa niepodlegającymi różnej wykładni i niepozostawiającymi Sądowi swobody oceny oraz z podstawowymi zasadami orzekania obowiązującymi w demokratycznym państwie prawa” polegającą na wydaniu zaskarżonego orzeczenia w sytuacji, gdy na skutek wydania decyzji z dnia 17 stycznia 2007 r., która uchyliła w całości decyzję z dnia 29 listopada 2004 r. stanowiącą przedmiot postępowania w niniejszej sprawie, wydanie wyroku w niniejszej sprawie stało się niedopuszczalne, a postępowanie winno być umorzone, 2/ nieważność postępowania wskazaną w podstawach skargi kasacyjnej.

W ocenie skarżącej, w razie przyjęcia za Sądem Apelacyjnym, że decyzja z dnia 17 stycznia 2007 r. łącznie z postanowieniem z dnia 21 czerwca 2007 r. zmieniła decyzję dotyczącą solidarnego zobowiązania stron, a to A. H. i M. S., „to w istocie zakres solidarnego zobowiązania był tożsamy ze sprawą już prawomocnie zakończoną” wyrokiem Sądu Okręgowego w sprawie sygn. akt ...1723/05 z odwołania A. H. Nie można bowiem przyjąć, że przedmiot postępowania w sprawie ...1723/05 był inny skoro dotyczył tożsamego zobowiązania o charakterze solidarnym.

Skarżąca wskazała, że dla stwierdzenia powagi rzeczy osądzonej w myśl art. 366 k.p.c. decydująca jest nie tylko tożsamość przedmiotu rozstrzygnięcia w obu sprawach (po raz pierwszy i później ponownie osądzonej), lecz również tożsamość okoliczności faktycznych, z których wynika w jednej i drugiej sprawie roszczenie procesowe. Z kolei tożsamość podmiotowa badanych orzeczeń nie obejmuje wyłącznie stron bądź uczestników postępowania według stanu na dzień wydania

pierwszego, prawomocnego orzeczenia ale rozciąga się także na inne osoby, jak w szczególności następcy prawni stron lub uczestników. „W takim bowiem przypadku dopuszczanie do wydania różnych orzeczeń w tym samym przedmiocie tylko dlatego, że różne są osoby prowadzące dawniej osądzony i nowy spór, byłoby sprzeczne z zasadniczymi przepisami ustawy procesowej.

W konsekwencji skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi, który wydał orzeczenie oraz zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego, według norm prawem przewidzianych. Skarżąca wniosła też o wstrzymanie wykonania zaskarżonego wyroku do czasu zakończenia postępowania kasacyjnego, z uwagi na fakt, że skarżącej skutek wykonania orzeczenia Sądu II instancji zostanie wyrządzona niepowetowana szkoda, której nie będzie można wynagrodzić przez późniejszy zwrot świadczenia, bowiem zostanie pozbawiona środków do życia i zaspokojenia bieżących potrzeb osobistych i rodzinnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw. Wprawdzie zarzut naruszenia art. 477¹³ k.p.c. w związku z art. 355 § 1 k.p.c. mógł i powinien być prowadzić do umorzenia postępowania w części decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. Inspektoratu K.-Ł. z dnia 17 stycznia 2007 r., zmieniającej przed rozstrzygnięciem tej sprawy przez Sąd pierwszej instancji decyzję tego organu z dnia 29 listopada 2004 r. przez i skutek częściowego uznania odwołania wnioskodawczyni M. S., która jako współniczka spółki cywilnej E. jest zobowiązana solidarnie do zapłaty obciążających obie współniczki tej spółki jej zaległościami składkowymi. Takie naruszenie wymienionych przepisów prawa procesowego nie miało jednak istotnego wpływu na wynik sprawy w rozumieniu art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., ponieważ ostatecznie Sąd pierwszej instancji rozpoznał już i tylko odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 17 stycznia 2007 r., która uwzględniała klauzulę (rygor) solidarnej odpowiedzialności skarżącej za zaległości składkowe wymienionej spółki cywilnej (wraz z drugą współniczką A. H.), oraz nie orzekał (całkowicie pominął wydanie orzeczenia) w sprawie odwołania skarżącej od poprzedniej decyzji z dnia 23 listopada 2004 r. W tym ostatnim zakresie skarżąca

nie zgłaszała w trybie art. 351 § 1 k.p.c. wniosku o uzupełnienie wyroku Sądu pierwszej instancji, który w ogóle nie wyrokował (nie orzekł) w sprawie odwołania od decyzji organu rentowego z dnia 29 listopada 2004 r. W konsekwencji Sąd drugiej instancji nie rozważał „apelacji czy zarzutów dotyczących nie istniejącego orzeczenia”, konstatując, że przedmiotem apelacyjnego osądu był wyrok Sądu pierwszej instancji w sprawie odwołania tylko od decyzji organu rentowego z dnia 17 stycznia 2007 r., która „powieliała treść poprzedniej decyzji, zaznaczając w niej dodatkowo charakter odpowiedzialności solidarnej” skarżącej za zaległości składkowe wraz z drugą wspólniczką spółki cywilnej. W tym zakresie Sąd Najwyższy sygnalizuje, że potencjalne wady polegające na wydaniu - w trakcie toczącego się postępowania sądowego z odwołania od decyzji organu rentowego - zmienionej lub nowej decyzji o obciążeniu wspólnika spółki cywilnej odpowiedzialnością za zaległości składkowe tej spółki, które nie miały wpływu na osąd tego rodzaju sprawy składkowej z zakresu ubezpieczeń społecznych, nie mogą prowadzić do uwolnienia wspólników spółki cywilnej od odpowiedzialności za nieprzedawnione zaległości tej spółki w opłacaniu składek na ubezpieczenie społeczne, gdy do uzyskania takiego orzeczenia zmierzała skarżąca, która domagała się umorzenia postępowania oraz uznania za niedopuszczalne „dalszego procedowania w sprawie”.

W skardze kasacyjnej skarżąca podniosła ponadto zarzut nieważności postępowania „wobec dwukrotnego orzekania o zobowiązaniu podatkowym” drugiej wspólniczki A. H. i „kreowania jej podwójnej odpowiedzialności na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w K., Wydział Ubezpieczeń Społecznych, sygn. akt. ...3669/06 (wspólnie z M. S.) oraz wyrok w/w Sądu (sygn. Akt ...1723/05)”. W tym zakresie Sąd Najwyższy miał na uwadze, że istotnie odwołanie drugiej wspólniczki A. H. od odrębnych decyzji z 29 listopada 2004 r. o obciążeniu dwóch wspólniczek spółki cywilnej E. odpowiedzialnością za zaległości składkowe tej spółki zostało oddalone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 26 października 2006 r., ...1723/05. W tym odrębnie prowadzonym (pierwotnie połączonym do łącznego rozpoznania wraz z odwołaniem skarżącej od analogicznej decyzji składkowej, a następnie „wyłączającym sprawę M. S.), przedmiotem wymienionego prawomocnego osądu było odwołanie A. H. dotyczące wyłącznie „odroczenia

terminu płatności i umożliwienia spłaty 50% ogólnej kwoty w układzie ratałnym”. Dla potrzeb rozpoznania skargi kasacyjnej M. S. taki przedmiot dokonanego prawomocnego osądu odwołania A. H. dyskwalifikował kasacyjny zarzut nieważności dwukrotnego orzekania w tej samej sprawie o odpowiedzialności A. H. za zaległości składkowe spółki cywilnej. Wprawdzie po prawomocnym wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 26 października 2006 r., ...1723/05, oddalającym odwołanie A. H. od decyzji składkowej z 29 listopada 2004 r. organ rentowy nie powinien wydawać w stosunku do tej współniczki decyzji zmieniającej w tym samym przedmiocie odpowiedzialności za prawomocnie osądzone zaległości składkowe, ale można równocześnie przyjąć, że co do rygoru solidarnej odpowiedzialności obu współniczek, które były powiadamiane w odrębnie prowadzonych procesach jako zainteresowane, ale „wzajemnie” nie wykazywały zainteresowania tymi odrębnie prowadzonymi postępowaniami, decyzja z 17 stycznia 2007 r. wydana w stosunku do A. H. o solidarnej odpowiedzialności obu współniczek za zaległości składkowe spółki cywilnej E. stanowiła „wykonanie” prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 26 października 2006 r., ...1723/05, który w uzasadnieniu wskazywał, że „żądanie odwołania co do przyjęcia odpowiedzialności wnioskodawczyni do wysokości 50% zobowiązania jest sprzeczne z powołaną zasadą solidarności” (wynikającą z art. 115 Ordynacji podatkowej). Wszystko to sprawiało, że kasacyjny zarzut nieważności postępowania dwukrotnego orzekania o odpowiedzialności A. H. był bezzasadny.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił niemającą usprawiedliwionych podstaw skargę kasacyjną (art. 398¹⁴ k.p.c.), nie obciążając skarżącej kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego ze względu na skomplikowany charakter sprawy i jej rozeznanie wynikające z wydania przez ten organ dwóch odrębnych decyzji składkowych w 2004 r., a następnie „wspólnej” decyzji zmieniającej z 2007 r. (art. 102 k.p.c.).